

Szépirodalomba oltott néprajz

Széki Soós János: *Vándorforrás*, Magyar Napló Kiadó, 2018.

T. Kovács Péter
(1950, Budapest)
író, újságíró, szerkesztő,
fordító

A költő, novellista, esszéíró, publicista Széki Soós János – a mezőszéki Szék szülötte – legújabb könyve néprajz és szépirodalom egyben, de ennél is több: családrégény, oral history, múltidézés, hagyománymentés. Beszédese a cím, *Vándorforrás*. Mint írja, „Szék falu kútjait emberemlékezet óta talajvíz, ahogy lakói mondják, vándorforrások táplálják. Hiába közelítettünk feléjük lábujjhegyen, imádkoztunk előttük levett kalappal, egyszer csak elunták a szik földet, és arcunk tükörképével a hátukon elszöktek tőlünk! Azóta más tájakon csobognak” – írja a szerző felidézve azt a világot, amikor a vándorforrások még megvoltak Széken.

A népzene, népi táncok, népviselet, népművészet kedvelői jól ismerik Széket, ahol egészen a 20. század 70-es éveiiig szinte érintetlenül élt az odalátogatókat elvarázsoló hagyomány. Az egykori városból lett falu népzenejét feldolgozó Lajtha László, a gyűjtőmunkát folytató Kallós Zoltán, a széki hétköznapiakat és ünnepeket megörökítő fotográfus, Korniss

Péter ismert nevek a népi kultúra szerelmeseinek körében.

Novák Ferenc „Tata”, a Honvéd Együttes művészeti igazgatója, Szék alapos ismerője a 70-es évek közepére, a villany bevezetésére teszi a hagyomány „szétesésének” kezdetét. Mára, ahogyan a szerző írja, „az egykori széki rendet tartó utolsó abroncs is lassan elpattant”. Alig vannak hagyományos lakodalmak, inkább gépzene szól, ahogyan a helyi öregek mondják, „egy jót táncolni, énekelni már nem lehet, nincs mire mulatni”. De nemcsak az egész világot bámulatba ejtő széki zene halkult el, veszendőbe lát-szik menni a népviselet, a mai széki menyecs-kék már nem fonnak-szónek, nem sütnék házi kenyeret, „a gazdaszellem legkisebb szikrája is elfojtott bennük”. A globalizáció, a káros magyarországi folyamatok elérték és elsöpörték az ősi hagyományokat és a falut évszázadokon át megtartó rendet.

Széki Soós János arra vállalkozik könyvében, hogy dokumentálja, megőrizze az utókornak

Kmetty János

azt a valaha volt, elsüllyedt világot, amelyet még gyerekkorában megismerhetett. „Mert a világ változik, ami elmúlik, nem szabad siratni, csak megőrizni, ami értékes!” – mondja a könyv egyik szereplője.

Mindezt szinte enciklopédikus ismeretanyaggal és alapossággal, a hagyományok, szokások, tájszavak, dűlő-, kút- és pataknevek, a három széki falurész, Felszeg, Csipkeszeg, Forrószeg világának bemutatásával teszi. Megrajzolja az egykori (és mai) széki mindennapok jellegzetes alakjait: Szakács brigadéros, a templómépítő Márton mestert, Ilka Gyurit, a cigányprímást, a Mica Juonná lett Mike János halórt, a Barabásból lett „mindenható” Barbos milicistát, a szekust és a traktorosból lett párt-

titkárt, a pakulár Bátor Pistát, Magyarai sógort, a mézáróst, a Széken megtelepedett és a hagyományokat újjáéleszteni próbáló „holland Misit”, és persze első helyen saját családját, főként az időközben örökkévalóságba költözött apát, anyát és sógort.

Az erdész apa alakja vissza-visszatér a könyvben, de a szerző külön fejezetet, egyetlen hosszú mondatból álló „nekrológot” is szentel emlékének Csendzajlás címmel. Mély fájdalommal ír az apa megaláztatásáról – amelyet kisebbségi, magyar mivolta miatt kellett elszenvednie –, fegyverviselési engedélyének megvonásáról, amitől végképp elvesztette életkedvét, és ami előidézte korai halálát. Felidézi a hatéves szovjet hadifogságot elszenvedett keresztapa emléket, akinek „minden héten jelentkeznie kellett a milicistánál az órsön, tanúbizonyságot tenni arról, hogy nem kezdett románellenes cselekedetbe”. Külön fejezetben siratja el sógorát, a korán elhalt Juhos Miklóst, „a rohamosan fogyatkozó páratlan széki ember egyik utolsó képviselőjét, akinek hiánya örökre betölthetetlen űr marad”.

Önálló fejezetekben vagy részletes leírásokban foglalkozik olyan mélyen gyökerező hagyományokkal, mint a híres széki szilvapálinka főzése és kóstolása, a disznóölés szertartása, a vászonszövés és kenyérsütés folyamata, a már megszüntetett kötelező katonai szolgálat, sorozás története az 1940–1944 közötti „kis magyar” és az azt követő román világban, vagy a Budapesten munkát kereső székiek hányattatásai, becsapása, kihasználása.

A háttérben ott komorul az „aranykorszak”, a Ceaușescu-diktatúra évtizedei, amikor tiltották, vagy minden lehetséges módon akadályozták a széki hagyományok ápolását, mégis, mindennek ellenére makacsul tovább élt, és amelyet most, a szabad világban önként dob el az ifjabb nemzedék.

A könyvet Korniss Péter fotói illusztrálják.

T. Kovács Péter